

כנס חגיגי על תרגום, הוראת שפות, למידה ממוחשבת

הוועידה ה-30 של איל"ש

האגודה הישראלית לבלשנות שימושית

אוניברסיטת תל אביב

19 באוקטובר 2003

בחלק מן המושבים, במיוחד אלה שעסקו בתרגום, היו אולמות פלאים עד אפס מקום, וזה בהחלט נתן תחושה שהעניינים הנדונים בכנס אינם רק נחלת קבוצה אזוטרית.

הוועידה ה-30 של איל"ש הייתה חגיגית במיוחד, וכמדומה, ככל שיכול מי שנוכח שנים לא מעטות בוועידותיה להעיד – גם מעניינת ועשירה מהרגיל.

ראשית – האכסניה המכובדת (ולא בכל שנה מצליחים בכך...), שנית – הארגון הקפדני, שהביא, כך נראה, להשתתפות מרצים מתחומים מגוונים, גם כאלה שאינם פוקדים כרגיל את ועידות איל"ש, וכן לנוכחותו של קהל רב. בחלק מן המושבים – במיוחד אלה שעסקו בתרגום, שעליהם גם נייחד את הדיבור בהמשך – היו אולמות 'מפוצצים', וזה בהחלט כיבד את המעמד ונתן תחושה שהעניינים הנדונים בכנס אינם רק נחלת קבוצה אזוטרית, הממיתה עצמה באוהלם של מפיק ושווא נע...

את הרצאת הפתיחה נשא ד"ר חיים כהן, ראש החוג ללשון העברית באוניברסיטת תל אביב, שדיבר על 'עברית של תקן מול אלף שנות עברית'.

אחר כך נפתחו ארבעה מושבים בו-זמניים (ארבעה מושבים מקבילים התקיימו גם בהמשך – עד השעה 15:15 – הישג המעיד כשלעצמו על ריבוי המרצים וגיוון הסוגיות הנידונות; בחלק האחרון של היום היו שלושה מושבים מקבילים). במושב על *תחביר* ו*סמנטיקה*, נציין את הרצאתה של נילי אהרונסון, 'פוטנציאל הפועל "החמיץ" בעברית החדשה: לדברי המרצה, מדובר בפועל עשיר, הנושא את מטען האסוציאציות התרבותיות כמרכיב פעיל בתודעת הדובר המשכיל. עם זאת, בעברית הדבורה יש התדלדלות במשמעות של הפועל ומסתמן טשטוש הבחנה בין פועלי ההחטאה: החמיץ, החטיא ופספס; ואת הרצאתה של ד"ר עדינה עבאדי, ששבה לעסוק ב'מטפורות של זמן בעברית מקראית כתשתית למטפורות בעברית החדשה': המרצה סבורה שבהשפעת לשון המקרא, רבה יותר בעברית החדשה תפוצתה של תנועת הזמן מזו של מטפורת תנועת העולם או האדם.

במושב *בין שפת יעד לשפת מוצא* אמורה הייתה לדבר ד"ר מרינה ניז'ניק, המוכרת לקוראי ביטאוננו, על 'השפה העברית כנתון בסיסי: מבנה הקהילה הרוסית בישראל'. מרינה ניז'ניק עוסקת בשפה הרוסית כמגדיר הזהות המקיף ביותר ובעצם הבלעדי של קהילה שהיא מגוונת ביותר ואינה אחידה מבחינה תרבותית: יוצאי הערים הגדולות ויוצאי ערי השדה ('תחום המושב' לשעבר), עולי המדינות האירופיות והאסייתיות של ברית המועצות לשעבר ועוד. נוסח מורחב של הרצאתן של איריס אלפי-שבתאי וד"ר דורית רביד, מדריכתה

בדוקטורט שהיא כותבת בנושא זה, מובא בגיליון זה של כתב העת שלנו. במושב המקביל, שעסק בסוגיות בתרגום, דיברה מתרגמת מאנגלית, שרה פרידמן, על תרגומי תהילה לשי"עגנון לאנגלית, וחוקרת (דפנה שניצר) ומתרגמת מצרפתית (אירית עקרבי) דיברו שתיהן על סופר צרפתי חדשני, ז'ורז' פרק, שהעיסוק ביצירותיו ה'מקודדות' ומרובות הרמזים האינטר-טקסטואליים מציב אתגרים לא מבוטלים לפרשניו ולמתרגמיו.

בסבב המושבים הבא נציין את המושב כתב, ניקוד ופיסוק, שבו הרצתה דליה סגל, מורה ותיקה ביחידה להוראת עברית באוניברסיטת תל אביב, על 'קשיים בזיהוי המילה הכתובה בקרב סטודנטים עולים: גורמים פנים-לשוניים וגורמי אוריינות'. במחקר שעשתה מצאה המרצה כי 40 אחוז מן הסטודנטים הלומדים עברית כשפה שנייה ברמת מתקדמים מתקשים בזיהוי המילה הכתובה. מאחר שמדובר בלומדים בשלב סופי של לימודי העברית שלהם, סביר להניח שהקשיים המתגלים אצלם יוסיפו ויתנו את אותותיהם גם בהמשך לימודיהם האקדמיים. אחר המסקנות מן המחקר הוא שיש לסייע לקריאת הסטודנטים בניקוד חלקי של הטקסט – או ביתר מילוי של הכתיב. מושב אחר עסק בהולדת הערבית ומושב נוסף, מיוחד במינו, הוקדש ללקסיקון הפרוידיאני. למעשה, מדובר כאן בעיקר בתרגום: נועם ברוך ניתח את עבודתו על תרגום מילון פסיכואנליטי מצרפתית לעברית ועמד על הקשיים בגיבוש מינוח אחיד בעברית בתחום זה, על רקע קיומן של מסורות פרשניות שונות למושגים מרכזיים בפסיכואנליזה. ד"ר ערן רולניק, פסיכיאטר העוסק גם בתרגום כתבי פרויד, ריתק את שומעיו בהרצאה שהשוותה בין עבודת הפסיכואנליטיקן 'כתרגום' שפת הנפש של המטופל לעבודת מתרגמי פרויד, שבכל דור מפרשנים אותו מחדש בתרגומיהם ובכך גם 'מתרגמים את עצמם אליו'.

בסבב המושבים הבא נציין את המושב הולדת שפות, שבו הרצתה רותי דוידוביץ' על פרויקט המבחנים בדיבור שעושה גף הנחלת הלשון באגף שלנו; מרצות אחרות במושב זה דיברו על הוראת ספרדית בארץ, בין השאר גם לדוברי רוסית. גם בסבב זה היו שני מושבים שעסקו, במישרין או בעקיפין, בתרגום: באחד, סוגיות בתרגום, הרצתה ארזה טיר-אפלרויט על עקבות אידאולוגיה פמיניסטית בתרגומה של דבורה בארון למדאם בובארי לפלובר; כותב שורות אלה הרצה על הבדלים בין תרגום סופר לתרגום סופרת מן המאה ה-16; ד"ר ניצה בן-ארי הרצתה על 'נורמות פוריטניות בספרות העברית המקורית והמתורגמת לפני קום המדינה ואחרי קומה'. לדברי המרצה, בתקופת היישוב והמנדט הבריטי אומצו נורמות פוריטניות כעין-ויקטוריאניות, ועם קום המדינה הוחלף החוק המנדטורי לגבי ספרות תועבה בחוק מחמיר אף יותר. הנורמות הפוריטניות התאימו לצרכים האידאולוגיים של היישוב ושל המדינה המתהווה. הנרטיב הציוני ה'גברי' חייב לעסוק בנושאים הלאומיים הבוערים ודחק את הארוטיקה לשוליים. זאת עד לשנות השמונים – אז נכנסו נרטיבים חתרניים למרכז המערכת הספרותית.

למעשה, גם המושב המקביל, שנקרא יציאה מלשון אל לשון, עסק ברובו בתרגום או בעריכת תרגום. תרזה בירון, עורכת בהוצאת 'עם עובד', דיברה על 'סוגיות לשוניות במעבר מאנגלית ומצרפתית לעברית' ונחמה ברוך, מורה בלימודי עריכה באוניברסיטת תל אביב, דיברה על 'גבוה ונמוך בעריכת טקסט מתורגם'.

במחזור המושבים האחרון בלטו הרצאות על הוראת שפה תוך שימוש באמצעי מחשוב: שירה קורן דיברה על 'מצגות סטודנטים במסגרת עבודת רשות לקורסי מתקדמים באנגלית'

ומרים שקולניק ושרה קול דיווחו על מחקר שבדק מה עדיף בעיני סטודנטים ב'קריאה ממחשב: ספר אלקטרוני או HTML? מסתבר שרוב הסטודנטים מעדיפים שורות ארוכות וגלילה (HTML) על פני דפדוף (ספר אלקטרוני). ממצא זה בלט במיוחד בקרב הסטודנטים למדעים מדויקים. תוצאות המבחן שנעשה הראו גם שסטודנטים שלמדו מטקסט HTML הצליחו יותר מאלה שלמדו מספר אלקטרוני, ללא קשר לחוג הלימוד.

במושב המקביל, שעסק *מזקד השיח*, כדאי לציין את הרצאתה של אסתר בהט על 'שפה בהקשר תרבותי-חברתי', שהתמקדה בניתוח ה'סיפר' של ביקורת מסעדות במקומונים ובמדריכי פנאי, ואת הרצאתה המאלפת של ליאורה ויינבך, 'להיבנות ממלכודות שיח'. את הכנס חתמה הרצאתו של הסופר והמתרגם הפורה אהרון אמיר, שכמו הדגישה את מרכזיותו של נושא התרגום בכנס מיוחד זה.